

Товариство з обмеженою відповідальністю «Всеосвіта»

ЗАТВЕРДЖЕНО

наказом директора ТОВ «Всеосвіта»

№ 28 від 28 серпня 2026 р.

Іван ЛИТВИНЕНКО



ПРОГРАМА

**підвищення кваліфікації керівників та педагогічних працівників
закладів дошкільної освіти**

**«КОМУНІКАТИВНО-ОСВІТНІЙ ПРОСТІР ЗАКЛАДУ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: СПІЛКУЄМОСЯ З ДІТЬМИ ПО-
НОВОМУ»**

м. Київ – 2026

Розробник(и): ТОВ «Всеосвіта» та Ірина Луценко, докторка педагогічних наук, професорка, старша наукова співробітниця лабораторії дошкільної освіти і виховання Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України.

Напрямок підвищення кваліфікації: психолого-педагогічний; професійний розвиток інклюзивна, методична, комунікативна компетентність; проектування та адаптація комунікативно-освітнього середовища; впровадження інструментів діалогічної взаємодії в освітній процес ЗДО; подолання мовленнєвих бар'єрів і побудова суб'єкт-суб'єктних відносин.

Розроблено на основі: програму укладено відповідно до сучасної державної освітньої політики, Базового компонента дошкільної освіти, Концепції Нової української школи, стратегії розвитку дошкільної освіти в Україні та п. 10 постанови КМУ від 21 серпня 2019 року № 800 (зі змінами і доповненнями, внесеними постановою КМУ від 27 грудня 2019 року № 1133).

Термін дії програми: постійно.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми: трансформація сучасного освітнього простору вимагає від педагогів закладів дошкільної освіти відмови від авторитарно-монологічних методів впливу на користь діалогічної взаємодії та суб'єкт-суб'єктних відносин. Зростання потреби у формуванні комунікативної культури малят ставить перед вихователями завдання оволодіти новими технологіями спілкування: відстежуванням комунікативних законів (дзеркального розвитку, багатоспрямованості полілогу), використанням «Я-повідомлень», невербальних інструментів та емпатійної підтримки. Невміння розпізнавати психологічні позиції та долати мовленнєві бар'єри призводить до психологічної напруги, зниження дитячої ініціативи та професійного вигорання педагогів.

Програма покликана сформувати у вихователів та керівників ЗДО світогляд сучасного фахівця-фасилітатора, здатного перетворити освітній процес на живий, безпечний та розвивальний діалог. Курс пропонує систему практичних інструментів: від самодіагностики власних комунікативних позицій за методологією Е. Берна та О. Волобуєвої до моделювання полілогів, володіння невербальними функціями та створення сприятливої атмосфери співробітництва.

Цільова група: вихователі, методисти та керівники закладів дошкільної освіти; практичні психологи, асистенти вихователів та спеціальні педагоги (логопеди, дефектологи) Центрів професійного розвитку педагогічних працівників (ЦПРПП).

Обсяг (тривалість): 30 академічних годин / 1 кредит ЄКТС.

Особливості реалізації програми: курс має яскраво виражену практико-орієнтовану спрямованість, навчання передбачає розбір реальних кейсів педагогічної взаємодії, опанування алгоритмів аналізу мовленнєвої комунікації за категоріями Фландерса, впровадження технік діалогізації мовлення, а також розробку прикладних продуктів: планів пізнавальних бесід із проблемно-пошуковими ситуаціями, карток самодіагностики комунікативних позицій та зразків «Я-повідомлень».

Вид підвищення кваліфікації: курс (навчання за програмою підвищення кваліфікації).

Форма (форми) підвищення кваліфікації: дистанційна.

Мета підвищення кваліфікації: формування та розвиток професійних компетентностей педагогів щодо теорії і практики діалогічної взаємодії в дошкільному закладі; опанування методології суб'єкт-суб'єктного спілкування, комунікативних законів, технік «Я-повідомлень», невербальних засобів та інструментів саморозвитку для забезпечення психологічного комфорту й розвитку комунікативної ініціативи дошкільників.

Завдання підвищення кваліфікації:

1. Ознайомити слухачів із теоретичними засадами освітнього діалогу, комунікативними законами та категоріями аналізу педагогічної взаємодії.
2. Навчити ідентифікувати власні комунікативні позиції та типи спілкування за методикою взаємодії еґо-станів та стилів особистості.
3. Сформувати практичні навички переходу від монологічних форм впливу до полілогу та забезпечення багатоспрямованості мовленнєвих дій дітей.

4. Опанувати технологію застосування «Я-повідомлень», прийомів емпатійної підтримки, народної творчості (прислів'їв, приказок) та невербальних засобів (контакт очима, інтонація, жести).
5. Навчити проєктувати проблемно-пошукові ситуації, що стимулюють дошкільників ставити запитання вихователю та одноліткам.
6. Сприяти самовдосконаленню педагога через оволодіння особистісними цінностями (чуйність, педагогічний оптимізм) та рефлексію власного комунікативного досвіду.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

За професійним стандартом «Вихователь закладу дошкільної освіти» (наказ Мінекономіки № 620-21 від 19.10.2021) професійні: А2. Організаційна, А4. Предметно-методична, Б1. Психоемоційна, Б2. Проєктувальна, В1. Інклюзивна компетентність, Г1. Здатність до навчання впродовж життя, комунікативна компетентність;

За професійним стандартом «Керівник (директор) закладу дошкільної освіти» (наказ Мінекономіки № 620-21 від 28.09.2021) професійні: А2. Проєктувальна, Б1. Організаційна (управління освітнім процесом), Б3. Комунікативна, Г2. Емоційно-етична, лідерська.

Очікувані результати підвищення кваліфікації:

1. знатимуть: сутність поняття комунікативно-освітнього простору; комунікативні закони (зокрема закон дзеркального розвитку спілкування); категорії аналізу педагогічної взаємодії; структуру 12 позицій педагога у спілкуванні; відмінності між «Я-повідомленнями» та «Ти-повідомленнями»; функції невербальних повідомлень;
2. вмітимуть: застосовувати лексико-граматичні засоби діалогізації мовлення (вставні слова, слова-реакції); організовувати зворотний зв'язок та багатоспрямовані мовленнєві дії (лінії «дитина — дитина»); проєктувати пізнавальні бесіди з проблемно-пошуковими ситуаціями; володіти техніками невербального контакту та керування голосом;
3. володітимуть навичками: рефлексії та самодіагностики власного комунікативного стилю; перетворення конфліктних чи складних ситуацій на мотиви для конструктивного діалогу; надання емоційної підтримки (схвалення, згода, підбадьорювання) через українські прислів'я і приказки; емпатійного слухання та побудови суб'єкт-суб'єктних відносин.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації: критерієм успішності є правильне виконання не менше ніж 60% тестових завдань.

Документ про підвищення кваліфікації: сертифікат про підвищення кваліфікації встановленого зразка, виданий ТОВ «Всеосвіта» згідно з Постановою КМУ № 800 та верифікований на Державній інформаційно-комунікаційній системі підтримки організації, забезпечення та реалізації професійного розвитку педагогічних та/або науково-педагогічних працівників «Вектор».

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Програмою передбачено поєднання теоретичних засад педагогічного спілкування з покроковим практикумом діалогізації мовлення та розробкою інструментарію суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Особливістю навчання є розбір

реальних кейсів, самодіагностика комунікативних позицій та проєктування інтерактивних бесід для ЗДО. Зміст програми складається з 3 модулів та 6 взаємопов'язаних тем. На етапі завершення навчання за Програмою слухачі складають підсумковий тест із 15 питань. Максимальна кількість балів, яку можуть отримати учасники, - 100 балів. Прохідний бал - 60 балів.

Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту Програми, складає: 30 год, з них: 8 год - лекційні заняття, 18 год - практична робота, 2 год – самостійна робота, 2 год - контрольні заходи (підсумковий тест).

Навчально-тематичний план

Назва навчальних тем і модулів	Лекції (год)	Практичні заняття (год)	Самостійна робота (год)	Контрольні заходи (год)	Усього (год)
МОДУЛЬ 1. Організація спілкування з дошкільниками як міжособистісного					
Тема 1.1. Спілкування як універсальний спосіб професійної дії	2	2	-	-	4
Тема 1.2. Вихователь як суб'єкт міжособистісного спілкування	2	2	-	-	4
Усього по модулю 1	4	4	-	-	8
МОДУЛЬ 2. Міжособистісна комунікація вихователя з дітьми					
Тема 2.1. Структура мовленнєвої комунікації вихователя	2	2	-	-	4
Тема 2.2. Невербальна комунікація вихователя в міжособистісному спілкуванні з дітьми	2	2	-	-	4
Усього по модулю 2	4	4	-	-	8
МОДУЛЬ 3. Технології професійно-мовленнєвого спілкування вихователя з дошкільниками					
Тема 3.1. Технології виховної взаємодії	2	2	-	-	4
Тема 3.2. Технології дидактичної взаємодії	2	4	-	-	4
Усього по модулю 3	4	6	-	-	10

Назва навчальних тем і модулів	Лекції (год)	Практичні заняття (год)	Самостійна робота (год)	Контрольні заходи (год)	Усього (год)
Підсумкові заходи (Фінальне тестування на платформі)	-	-	2	2	4
УСЬОГО ГОДИН	12	14	2	2	30

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1. Організація спілкування з дошкільниками як міжособистісного

Тема 1.1. Спілкування як універсальний спосіб професійної дії.

Сутність спілкування в педагогічній діяльності як універсального механізму взаємодії, трансляції соціального досвіду та організації розвивального середовища в закладі дошкільної освіти. Комунікативно-освітній простір ЗДО. Роль комунікації у формуванні особистості дошкільника, розвитку його емоційного інтелекту та соціалізації.

Тема 1.2. Вихователь як суб'єкт міжособистісного спілкування.

Педагог як центральна фігура міжособистісної взаємодії. Реалізація суб'єкт-суб'єктних відносин: дитина як повноправний партнер спілкування, а не об'єкт педагогічного впливу. Самодіагностика комунікативних позицій та стилів спілкування вихователя. Особистісні цінності педагога (чуйність, педагогічний оптимізм) як основа гуманістичного підходу.

МОДУЛЬ 2. Міжособистісна комунікація вихователя з дітьми

Тема 2.1. Структура мовленнєвої комунікації вихователя.

Структурні етапи освітньої сесії та комунікативної взаємодії. Аналіз мовленнєвих стратегій: порівняння «Ти-повідомлень/зауважень» та «Я-повідомлень/зауважень». Використання лексико-граматичних засобів діалогізації мовлення (вставні слова, слова-реакції, засоби вираження оцінки, впевненості та емпатії). Організація зворотного зв'язку і багатоспрямованості полілогу (лінії взаємодії «дитина — дитина»).

Тема 2.2. Невербальна комунікація вихователя в міжособистісному спілкуванні з дітьми.

Роль невербальних компонентів у взаємодії з малятами. Основні функції невербальних повідомлень: інформаційна, зворотного зв'язку, доповнення, спростування, заміщення мовлення, регулювання спілкування. Значення зорового контакту («очі в очі» на рівні дитячого зросту), міміки, жестів та інтонаційної виразності голосу для забезпечення психологічної безпеки в групі.

МОДУЛЬ 3. Технології професійно-мовленнєвого спілкування вихователя з дошкільниками

Тема 3.1. Технології виховної взаємодії.

Застосування комунікативних законів (зокрема закону дзеркального розвитку спілкування) у виховній роботі. Використання прийомів емпатійної підтримки, народної творчості (українських прислів'їв і приказок для схвалення, згоди та підбадьорювання) та створення почуття згуртованості. Технології

вирішення конфліктних і стихійних ситуацій без застосування прямих покарань чи тиску.

Тема 3.2. Технології дидактичної взаємодії.

Проектування та організація пізнавальних бесід із включенням проблемно-пошукових ситуацій, що стимулюють дошкільників ставити запитання вихователю та одноліткам. Практичні аспекти переходу від монологічних форм передачі знань до діалогічного пошуку. Комунікативний аналіз занять за параметрами завдань, стадій, стилю спілкування (за системою Фландерса) та досягнутих результатів.

3.1. Орієнтовний перелік практичних завдань:

1. Самодіагностика позиції: визначення власної реальної та ідеальної позиції за 12 картками О. Волобуєвої, аналіз її переваг та ризиків.
2. трансформація висловлювань: переведення серії «Ти-зауважень» у конструктивні «Я-повідомлення» з урахуванням емоцій та потреб педагога.
3. Складання плану пізнавальної бесіди: проектування заняття для старших дошкільників із проблемно-пошуковою ситуацією, що стимулює запитання «дитина — дитина».
4. Кейс-метод «Стихійна ситуація»: моделювання покрокового алгоритму дій вихователя у випадку емоційного зриву чи конфлікту між дітьми без використання прямих покарань.
5. Комунікативний аналіз заняття: заповнення карти самоаналізу за 8 параметрами (комунікативні завдання, стадії, засоби, стиль за Фландерсом, результат).

3.2. Орієнтовний перелік питань для самостійного опрацювання:

1. Як категорії прямого і непрямого впливу за системою Фландерса впливають на рівень тривожності дошкільників?
2. Психологічні механізми виникнення комунікативних бар'єрів між вихователем і сучасними дітьми.
3. Роль невербальних функцій (зокрема спростування та заміщення) у регуляції дисципліни без підвищення голосу.
4. Вплив особистісних цінностей педагога (чуйність, оптимізм) на формування емоційного благополуччя в групі.

3.3. Орієнтовний перелік тестових питань для підсумкового контролю:

1. Що є головною відмінністю «Я-повідомлення» від «Ти-повідомлення» у спілкуванні з дитиною?
2. Який комунікативний закон описує ситуацію, коли закритість педагога викликає дзеркальну закритість і недовіру з боку дитини?
3. До якого типу спілкування належить позиція педагога, що діє зважено за планом, володіє «залізною логікою», але може бути надто формальним?
4. Які категорії за методикою Фландерса належать до непрямого впливу, що підтримує суб'єктну позицію дитини?
5. У чому полягає суть закону багатоспрямованості полілогу в освітньому процесі ЗДО?
6. Яка функція невербального повідомлення реалізується, коли слова схвалення супроводжуються лагідним дотиком або усмішкою?

7. Що передбачає прийом «Ототожнення» в контексті особистісного самовдосконалення педагога?
8. Який стиль педагогічного спілкування є оптимальним для реалізації суб'єкт-суб'єктних відносин?
9. Як правильно організувати зворотний зв'язок для стимулювання горизонтальних ліній взаємодії («дитина — дитина»)?
10. Яку роль відіграють вставні слова та слова-реакції у процесі діалогізації мовлення вихователя?
11. Як за допомогою проблемно-пошукової ситуації спонукати дітей ставити запитання?
12. Що означає опуститися на рівень очей дитини на початку комунікативної взаємодії?
13. Які українські прислів'я доцільно використовувати для підбадьорювання дитини у разі невпевненості?
14. Як впливає аналіз аудіозапису власного мовлення на професійне вдосконалення вихователя?
15. Яким є головний комунікативний результат переходу від монологу до діалогової взаємодії в ЗДО?

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

Нормативно-правові документи:

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Закон України «Про дошкільну освіту» від 06.06.2024 № 3788-IX (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-IX>
3. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) в Україні: наказ МОН України від 12.01.2021 № 33. URL: <https://mon.gov.ua/>
4. Про затвердження професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти»: наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 19.10.2021 № 620-21. URL: <https://me.gov.ua/>

Основна література:

1. Луценко І. О. Комунікативно-освітній простір закладу дошкільної освіти: теорія і практика діалогічної взаємодії : монографія. Київ : Видавничий дім «Слово», 2024. 210 с.
2. Мартиненко С. М. Професійна комунікація педагога в умовах нової української школи та дошкілля : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2023. 240 с.
3. Белова О. М. Діалогічна взаємодія та суб'єкт-суб'єктні стосунки у дошкільному віці : методичні рекомендації. Львів : Світ, 2025. 140 с.

Інтернет-ресурси (Електронні джерела):

1. Національна освітня платформа «Всеосвіта» : вебсайт. URL: <https://vseosvita.ua/>
2. Інститут проблем виховання НАПН України : офіційний вебсайт. URL: <http://ipv.org.ua/>